

УДК 336.132.11:332.146.2

Дуб А.Р.
кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього
Національної академії наук України»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

PERSPECTIVES OF ATTRACTING FINANCE RESOURCES OF HOUSEHOLDS FOR THE DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES OF THE CARPATHIAN REGION

АНОТАЦІЯ

Розглянуто основні напрями інвестування коштів домогосподарств країни. Проведено аналіз вкладення коштів у фінансові інструменти та нерухомість у розрізі груп домогосподарств за основним джерелом доходів та територіальним розміщенням. Виявлено домогосподарства, які мають фінансовий потенціал для інвестування в розвиток територіальних громад. Охарактеризовано переваги та перешкоди застосування державно-приватного партнерства для залучення фінансових ресурсів домогосподарств у територіальний розвиток у Карпатському регіоні. Зроблено акцент на можливості застосування державно-приватного партнерства в туристично-рекреаційній сфері Карпатського регіону.

Ключові слова: домогосподарство, фінансові ресурси, інвестування, кошти, територіальна громада, державно-приватне партнерство, Карпатський регіон.

АННОТАЦИЯ

Рассмотрены основные направления инвестирования средств домашних хозяйств страны. Проведен анализ инвестирования средств в финансовые инструменты и недвижимость среди групп домохозяйств на основании источников доходов и территориального расположения. Выявлены домохозяйства, имеющие финансовый потенциал для инвестирования в развитие территориальных общин. Охарактеризованы преимущества и препятствия применению государственно-частного партнерства для привлечения финансовых ресурсов домохозяйств в территориальное развитие в Карпатском регионе. Сделан акцент на возможности применения государственно-частного партнерства в туристско-рекреационной сфере Карпатского региона.

Ключевые слова: домохозяйство, финансовые ресурсы, инвестирование, средства, территориальная община, государственно-частное партнерство, Карпатский регион.

ANNOTATION

The main directions of households' investment are considered. The analysis of investing in financial instruments and real estate by the groups of households by main source of income and territorial placement has been carried out. Households with financial potential for investing in the development of territorial communities have been identified. The advantages and obstacles of the use of public-private partnership for attracting financial resources of households to territorial development in the Carpathian region are characterized. The emphasis is placed on the possibility of using public-private partnership in the tourist and recreational sphere of the Carpathian region.

Keywords: household, financial resources, investments, funds, territorial community, public-private partnership, Carpathian region.

Постановка проблеми. У розвинутих країнах світу використання внутрішнього інвестиційного потенціалу відіграє провідну роль в економічному та соціальному піднесенні держави.

У цьому контексті фінансам домогосподарств відводиться одне з провідних місць. Саме залучення нагромаджених домогосподарствами коштів у національну економіку може стати тим поштовхом, який пришвидшить її відновлення та сприятиме розвитку. Проте зменшення довіри населення до фінансових інститутів, спричинене фінанси-економічною кризою, зумовило осідання в домогосподарствах десятків мільярдів доларів у формі неорганізованих заощаджень. Останні, своєю чергою, не лише не приносять доходу своїм власникам, а й знецінюються під впливом інфляції.

Фінансові ресурси домогосподарств мають також вагоме значення і для зміцнення регіонів, особливо в умовах децентралізації, адже кошти, яких так бракує для розвитку на місцевому рівні, скоріше за все, є. Питання, пов'язані з виявленням фінансових можливостей домогосподарств та пошуку напрямів залучення їх ресурсів до реалізації програм регіонального розвитку з користю як для територіальних громад, так і для домогосподарств є актуальними та своєчасними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інвестиційний потенціал домогосподарств досліджують О. Драган, Т. Кізіма, В. Нагайчук, А. Рамський, В. Тропіна та ін. Проте науковці здебільшого розглядають фінанси домогосподарств із позиції інвестування у фінансові інструменти та нерухомість, залишаючи поза увагою можливість вкладення цих коштів у розвиток територіальної громади, у межах якої перебуває домогосподарство. З іншого боку, питання, пов'язані із фінансовим забезпеченням економічного та соціального розвитку регіонів та окремих територій, підіймають у своїх наукових доробках М. Гончаренко, В. Кравченко, М. Козоріз, І. Радіонова, І. Сторонянська та ін. При цьому потребують конкретизації шляхи залучення на вказані цілі коштів домогосподарств.

Мета статті полягає у виявленні можливих напрямів залучення фінансових ресурсів домогосподарств для розвитку територіальних громад у Карпатському регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінити можливість залучення коштів домогосподарств для розвитку територіальної громади можна, визначивши: куди саме інвестують (готові інвестувати) кошти домогосподарства з позиції власного добробуту; які домогосподарства можна розглядати як потенційних інвесторів; за допомогою яких інструментів можна залучити їхні кошти на розвиток територіальної громади.

Виходячи з позиції власного добробуту окремого домогосподарства, а також урахувавши обмеженість у фінансовій грамотності переважної частини домогосподарств країни, головними напрямками інвестування виступають банківські депозити, нерухомість та іноземна валюта.

Банківський депозит є найпростішим і найзрозумілішим способом примноження коштів населення. Причин є кілька: для нього не потрібно значних сум; приносить фіксований дохід, хоча й невеликий порівняно з іншими фінансовими інструментами; можливість оперативно зняти вклад (щоправда, у кризові періоди Національний банк України може ввести адміністративні обмеження на дострокове вилучення депозитів, як це було в 2014–2015 рр. під час банкрутства банків); у межах законодавчо обумовлених сум (200 тис. грн.) повернення гарантоване державою (Фондом гарантування вкладів фізичних осіб). Разом із тим банківський депозит як інструмент інвестування коштів має свої недоліки: відсоткові ставки по депозитах демонструють спадну тенденцію (середньозважені процентні ставки в національній валюті знизилися з 20% у березні 2015 р. до 11,3% у вересні 2017 р.) [1]; у разі дострокового закриття депозиту практично повністю втрачаються відсотки; рівень інфляції та податок на доходи фізичних осіб, яким оподатковують дохід, отриманий від розміщення коштів на банківський депозит, мінімізують реальний дохід від вкладення коштів у банк; у разі банкрутства банку отримання гарантованого відшкодування може тривати кілька років, упродовж яких гроші не тільки не будуть приносити доходу [2], а й втрачатимуть свою вартість унаслідок інфляції.

За період 2015–2017 рр. обсяг коштів домогосподарств на депозитах зріс на 6,2% і на 1 січня 2017 р. становив 437,7 млрд. грн. Проте в доларовому еквіваленті (у перерахунку за офіційним обмінним курсом на 1 січня відповідного року) обсяг вкладень зменшився на 38,3% (із 26,1 млрд. доларів США на початку 2015 р. до 16,1 млрд. на початку 2017 р.) [1].

Нерухомість як напрям інвестування фінансових ресурсів домогосподарств є неоднозначним активом. Її купівля вимагає відразу значної суми коштів. Зважаючи на те, що український ринок нерухомості все ще проходить дно, то швидко отримати прибуток через перепродаж не вдасться. А для того щоб окупити вкладені кошти шляхом здавання житла в оренду, потрібно щонайменше 8–10 років. Тож для домогосподарств нерухомість як прибутковий актив цікавим стане лише тоді, коли ринок почне рости.

Щодо іноземної валюти, то внаслідок постійного коливання курсу заробити зможуть лише ті домогосподарства, які готові ризикувати і постійно відстежують ситуацію на валютному ринку. Для більшості ж домогосподарств країни купівля іноземної валюти є лише інструментом захисту власних гривневих заощаджень від знецінення у середньостроковій перспективі, а не інструментом збагачення.

За даними Державної служби статистики України, у 2014–2015 рр. найбільше інвестували в банківські депозити та валюту. Акції, сертифікати, недержавні пенсійні фонди через низький рівень поінформованості, брак довіри [3] та фінансової грамотності, скоріше за все, залишалися поза увагою українських домогосподарств з основним джерелом доходу від підприємницької діяльності (у 2015 р. – 276,49 грн. у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство) (табл. 1). Проте тенденція витрачання коштів ними в 2014–2016 рр. засвідчує зниження їх інвестиційного інтересу до фінансових інструментів та нерухомості. Якщо в 2014 р. середньостатистичним домогосподарством даної групи витрачалося за вказаними напрямками середньомісячно 420,59 грн.,

Таблиця 1

Грошові витрати домогосподарств України на фінансові інструменти та нерухомість залежно від основного джерела доходу в 2014–2016 рр. (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.)

	2014		2015		2016	
	фінансові інструменти	нерухомість	фінансові інструменти	нерухомість	фінансові інструменти	нерухомість
Всі домогосподарства в т.ч. за основним джерелом доходу домогосподарства	110,85	20,86	102,03	23,51	117,39	24,34
оплата праці	125,12	17,26	124,49	35,80	143,11	23,16
дохід від підприємницької діяльності	166,27	254,32	276,49	-	154,52	-
дохід від самозайнятості	215,03	22,91	199,27	22,79	249,74	25,70
трансферти, доходи від власності та інші доходи	76,54	21,12	57,67	10,03	68,05	25,58

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>

то вже в 2016 р. ця сума зменшилася на 63,3% і становила 154,52 грн. Поряд із тим сума їх середньомісячних споживчих грошових витрат у розрахунку на одне домогосподарство постійно зростає, і в 2016 р. вона становила 7 980,45 грн. (збільшилася порівняно з 2015 р. на 13,9%) і в 1,5 рази перевищувала аналогічні витрати домогосподарств з основним джерелом доходів від оплати праці та самозайнятості. Причиною є витрати, пов'язані із веденням власного бізнесу (комунальні, транспортні, зв'язку, представницькі та ін.). Вони перевищували аналогічні витрати домогосподарств з іншими основними джерелами доходів у 1,5–2,7 рази [4, с. 48, 77–78].

Виходячи з вищесказаного, а також із того, що домогосподарств з основним джерелом доходу від підприємницької діяльності в 2016 р. було лише 0,6% від усіх домогосподарств країни, розглядати їх як потенційних інвесторів у розвиток місцевої громади, на нашу думку, можна лише за умови, якщо це сприятиме зростанню прибутковості їхнього власного бізнесу.

У домогосподарствах, в яких основним джерелом доходів є дохід від самостійної трудової зайнятості (7,5% усіх домогосподарств країни), середньомісячний обсяг грошових витрат на банківські депозити та валюту в 2016 р. збільшився (незважаючи на зменшення у 2015 р.) порівняно з 2014 р. на 16,0% і становив 249,74 грн. у розрахунку на одне господарство, а в нерухомість (купівлю, капітальний ремонт, будівництво нової нерухомості) – на 12,2% (25,70 грн.). Частка витрачених ними за вказаними напрямками коштів у структурі грошових витрат становила 4,4%, що є найбільше порівняно з домогосподарствами, в яких були інші основні джерела доходів (оплата праці (2,9%), дохід від підприємницької діяльності (1,8%), трансферти, доходи від власності та інші доходи (2,5%)). Загальна сума грошових витрат на банківські депозити, валюту та нерухомість вказаної групи домогосподарств за 2016 р. становила 3,7 млрд. грн. [4, с. 48, 77–78].

Логічно припустити (дані щодо розподілу грошових витрат домогосподарств за основним джерелом доходів у розрізі економічних районів відсутні), що члени домогосподарств Карпатського економічного району, зважаючи на його прикордонне розташування та гірську місцевість, часто забезпечують себе роботою самостійно. Підтвердженням такої гіпотези є дані Державної служби статистики про неформальну зайнятість населення у 2015 р. Так, Івано-Франківська та Чернівецька області очолюють рейтинг регіонів країни за неформальною зайнятістю населення (53,8% та 49,8% до кількості зайнятого населення у відповідному регіоні за середнього показника по Україні 26,2%), а Закарпатська та Львівська області займають відповідно 4-ту (з показником 47,3%) та 17-ту (з показником 21,5%) позиції [5]. Отже, є підстави вважати, що грошові витрати домогоспо-

дарств зазначених регіонів на банківські депозити та купівлю валюти вищі, ніж у середньому по Україні та, ймовірно, вищі, ніж у домогосподарствах Карпатського економічного району з іншими основними джерелами доходів.

Якщо ж оцінювати фінансові можливості домогосподарств виходячи з місця їх розташування (міська чи сільська місцевість), то у зв'язку з тим, що сільські жителі менше коштів витрачають на продукти харчування, оплату житла та комунальних послуг, транспорт, зв'язок, відпочинок, культуру та освіту, їх неспоживчі грошові витрати в 2016 р. майже вдвічі перевищували неспоживчі грошові витрати домогосподарств у містах. І, незважаючи на головну причину такого розриву, якою були витрати на ведення особистого підсобного господарства (перевищення за цією статтею становило вісім разів), саме домогосподарства сільської місцевості майже на 30% більше коштів (у середньому за місяць в розрахунку на одне домогосподарство) скеровували у фінансові інструменти (головним чином, на банківські депозити та купівлю валюти), ніж міські домогосподарства. Середньостатистичне домогосподарство у сільській місцевості щомісяця витрачало за вказаним напрямком 138,26 грн. (у містах – 107,23 грн.). Щодо грошових витрат на нерухомість, то в 2016 р. більше витрачали міські домогосподарства (28,1 грн. у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство проти 15,98 грн., які витрачали домогосподарства в сільській місцевості). Крім того, мала місце ще й відмінність в об'єктах інвестування: міські домогосподарства надавали перевагу купівлі вже готової нерухомості, тоді як домогосподарства в сільській місцевості – вкладенням у будівництво та капітальний ремонт житла. У структурі грошових витрат частка витрат домогосподарств у міській та сільській місцевості на нерухомість (купівлю, будівництво, капітальний ремонт) були практично однакові (0,5% та 0,4% за місяць у середньому в розрахунку на одне домогосподарство відповідно). Це ще раз засвідчує незначний інтерес домогосподарств до інвестування в нерухомість у сучасних умовах. А от питома вага витрат за статтею «купівля акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків» у домогосподарств сільської місцевості у півтора рази була вищою, ніж у міських (3,2% та 2,0% усіх середньомісячних домогосподарств відповідно) [4, с. 61–62].

У Карпатському економічному районі простежується аналогічна ситуація. Проте розрив у грошових витратах між домогосподарствами в містах та сільській місцевості тут є ще відчутнішим, ніж у середньому по Україні. Пов'язано це, крім специфіки економічного макрорегіону (географічного розташування, самозайнятості населення), також і з кількісним розташуванням домогосподарств у його межах. Так, 48,2% усіх домогосподарств Карпатського економіч-

ного району розташовано в сільській місцевості (з восьми економічних районів країни більше домогосподарств у сільській місцевості (51,3%) є лише у Подільському) [6, с. 9].

У 2016 р. в середньому по Україні найбільше інвестували в нерухомість та фінансові інструменти домогосподарства із середньодушовим еквівалентом грошових доходів на місяць понад 3 720 грн. Їхні сумарні середньомісячні грошові витрати за даними статтями становили 457,95 грн. у розрахунку на одне домогосподарство за місяць (при цьому в домогосподарствах сільської місцевості – 517,83 грн.). А частка зазначених грошових витрат у загальних грошових витратах становила 5%. Проте таких домогосподарств у звітному році в Україні налічувалося лише 2,1 млн. (14,2% усіх домогосподарств країни), із них 22,3% розташовані у сільській місцевості [4, с. 81, 254].

У Карпатському регіоні також основними інвесторами виступали домогосподарства із середньодушовим еквівалентом грошових доходів на місяць понад 3 720 грн. У 2015 р. їх налічувалося 151,3 тис. (7,8% усіх домогосподарств Карпатського економічного району). Сумарні середньомісячні грошові витрати даної групи домогосподарств на фінансові інструменти та нерухомість у розрахунку на одне домогосподарство перевищували середні по країні на 64,3% і становили 754,34 грн. У структурі загальних грошових витрат домогосподарств указані витрати становили 8,9% [7, с. 35–36].

Однак не варто обмежуватися лише офіційною статистикою. За оцінками експертів, поза банківською системою («на руках» в українських домогосподарствах) перебуває понад 26 млрд. доларів США. Ці кошти мали б стати потенційним інвестиційним ресурсом, який міг би працювати і на економіку держави, і на добробут їхніх власників. Але через недовіру населення до фінансових інституцій, яка загострилася в 2014–2016 рр. через масове банкрутство банків (за період 2014–2016 рр. населення втратило в ліквідованих банках понад 56 млрд. грн.), кошти носять неорганізований характер, зберігаються в домогосподарствах та знецінюються під впливом інфляції [8].

Таким чином, виходячи з вищевказаного, як у міських, так і в сільських територіальних громадах є потенційні можливості для розвитку через залучення коштів домогосподарств. Однак основну увагу в даному напрямі слід приділяти домогосподарствам, основним джерелом доходів яких є дохід від самозайнятості (особливо в сільській місцевості).

Залучити фінансові ресурси домогосподарств для розвитку місцевих територіальних громад на добровільних засадах можна лише за умови, що вони отримають від цього певну користь, тому потрібно активізувати інструменти, які б були взаємовигідні для обох сторін. Як зазначає В. Тропіна, саме «реалізація інвестиційного потенціалу домогосподарств

буде сприяти відновленню та стабілізації розвитку економіки» [9].

Одним з інструментів залучення фінансових ресурсів домогосподарств у розвиток територіальних громад може стати державно-приватне партнерство. З позиції зиску для приватного партнера (зокрема, домогосподарств, які займаються веденням власного бізнесу) це: розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від фінансових установ на довгий період (до п'яти років); доступ до проектів у сфері інфраструктури; залучення бюджетних коштів до проекту; підвищення статусу проекту через участь державного партнера; довготривалий характер (понад п'ять років); оптимізація розподілу ризиків проекту. Перевагами для органів місцевого самоврядування від участі в партнерстві є: активізація інвестиційної діяльності в регіоні; ефективне управління майном; економія бюджетних коштів; використання досвіду приватного бізнесу; оптимізація розподілу ризиків; підвищення ефективності інфраструктури; збереження та створення робочих місць [10, с. 316].

Найбільш привабливими формами державно-приватного партнерства є концесія та оренда.

За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у 2016 р. в Україні реалізувалося 185 проектів державно-приватного партнерства, у тому числі лише 10 – у Карпатському регіоні (чотири в Закарпатській області, два – в Івано-Франківській, чотири – у Львівській і жодного в Чернівецькій) [11]. У Карпатському регіоні потенційними напрямками державно-приватного партнерства можуть стати зелений туризм, відпочинок та спорт, які сприятимуть розвитку й удосконаленню рекреаційної інфраструктури регіону, що, своєю чергою, дасть мультиплікаційний ефект і на суміжні галузі економіки. Проекти можуть включати відновлення історичних садиб та замків, підтримка музеїв, бібліотек, розбудову ресторанів, дегустаційних залів, культурно-розважальних та відпочинково-оздоровчих комплексів, розроблення та обслуговування туристичних маршрутів тощо.

Подібні приклади на території Карпатського регіону є: замок в Старому Селі (Пустомитівський район Львівської області), щодо якого укладено договір концесії в 2010 р. між Львівською ОДА та ТОВ «Кріс» терміном на 49 років про збереження об'єкту культурної спадщини, використання його в суспільних потребах, а також проведення відновлювальних та реставраційних робіт; палац у с. Тартаків Сокальського району, щодо якого також у 2010 р. укладено договір концесії на 49 років ФОП «Новосад», за яким останній зобов'язується вивести з аварійного стану й увести в експлуатацію палац як туристично-відпочинковий центр; мукачівський замок Паланок, частини якого на основі договору оренди були передані на тривалий період (до 2056 р.) приватним інвесторам (ТзОВ «Високий замок» та СП «Айсберг») для ство-

рення готельно-ресторанного комплексу, дегустаційного залу, магазину з продажу вина та сувенірів; замок Сент-Міклош (с. Чинадієво, Закарпатська область) орендований у 2001 р. фізичною особою Йосипом Бартошем на умовах створення культурно-мистецького центру і консервації замку від руйнування [12; 13].

У великих та малих містах це можуть бути проекти у сфері ЖКХ: передача приватним підприємцям надання послуг із водопостачання та водовідведення, що дасть змогу уникнути непродуктивних утрат води; впровадження енергозберігаючих технологій (у 2016 р. держава компенсувала 800 тис. грн. із 2,5 млрд., виданих у 164 тис. кредитів домогосподарствам на модернізацію тепlopостачання, утеплення будівель і будинків. А в бюджеті на 2017 р. закладено ще 800 млн. грн. на компенсацію від держави і додатково – 3 млрд. грн. від міжнародних організацій) [14]; утилізація сміття (особливо в малих містах) тощо.

Проте існує ціла низка не до кінця вирішених моментів функціонування державно-приватного партнерства, які можуть спричинити зловживання та неякісне виконання своїх обов'язків партнерами. Серед них:

– відсутність законодавчо врегульованої мінімальної частки участі в проекті приватного партнера;

– недостатня привабливість для приватних інвесторів значної частини об'єктів, на яких передбачається реалізація проектів на засадах державно-приватного партнерства (звичай це об'єкти ЖКГ із фізично зношеним обладнанням, що потребують значних фінансових ресурсів за невизначених термінів отримання прибутку від їх експлуатації);

– відсутність податкових пільг для приватних інвесторів у процесі реалізації проектів державно-приватного партнерства;

– недосконалість вітчизняної нормативно-правової бази (зокрема, бюрократична тяганина, пов'язана з отриманням приватним інвестором дозвільних документів та погоджень, необхідних для виконання умов договору), в якій не передбачено норм, що існують у розвинених країнах світу (обговорення умов виплати приватним власникам компенсацій у разі невиконання державою своїх зобов'язань за укладеними договорами, відшкодування різниці у тарифах тощо);

– високий рівень корупції, що збільшує транзакційні витрати бізнес-структур та мінімізує підприємницьку ініціативу приватних інвесторів;

– недостатня фахова підготовка державних службовців, які займаються питаннями державно-приватного партнерства, низький рівень їх мотивації щодо пошуку та роботи з приватними інвесторами для започаткування проектів на засадах партнерства;

– низький рівень довіри представників бізнесу до влади внаслідок непослідовності прийняття економічних та політичних рішень;

– невисока обізнаність представників бізнесу щодо переваг використання механізмів державно-приватного партнерства в процесі розвитку підприємницької діяльності [15].

Для популяризації державно-приватного партнерства на місцевому рівні, перш за все, потрібно проводити роз'яснювальну роботу серед приватних підприємців та населення про переваги участі в партнерстві; підтримувати постійний діалог із представниками бізнесу, громадськими організаціями та домогосподарствами для чіткого бачення потреб і бажань територіальної громади; визначити й оприлюднити через місцеві засоби масової інформації пріоритетні для конкретного регіону проблеми, вирішення яких зацікавило б малий бізнес, особливо самозайнятих осіб.

Поряд із тим одним із ключових моментів функціонування державно-приватного партнерства залишається підвищення довіри приватного партнера до влади. Для цього потрібно забезпечити гарантії компенсації можливих збитків приватним партнерам, завданих через невиконання чи неналежне виконання умов контракту з боку органів місцевого самоврядування, а також чітко вказати під час укладання контракту, що саме територіальна громада в особі органів місцевої влади очікує від приватного партнера.

Висновки. Банківський депозит як найбільш зрозумілий і простий спосіб організації заощаджень залишається основним напрямом інвестування коштів домогосподарств. Найбільші обсяги вкладень як в Україні загалом, так і в Карпатському регіоні зокрема здійснюють домогосподарства з основним джерелом доходів від самозайнятості (особливо у сільській місцевості) та підприємницької діяльності. Тобто саме на них повинна бути скерована увага в напрямі залучення коштів у територіальний розвиток. Інструментом ж залучення коштів може стати державно-приватне партнерство, яке повинно бути взаємовигідним для всіх сторін. Його активізація першочергово потребує проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи та забезпечення гарантій для приватного партнера. Це сприятиме підвищенню довіри до влади. Головним же напрямом застосування державно-приватного партнерства в Карпатському регіоні може стати сфера туризму та рекреації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Макроекономічний та монетарний огляд. Вересень 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=56198373>.
2. Лев Л. Куди краще вкласти гроші та інвестувати 2017 року / Л. Лев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://gazeta.ua/articles/economics/_kudi-krasche-vklasti-groshi-ta-investuvati-2017-roku/759077.
3. Гринчишин І.М. Інформаційне забезпечення процесу трансформації ресурсів недержавних пенсійних фондів в інвести-

- ції регіону / І.М. Гринчишин, О.І. Білик // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 11. – С. 189–197.
4. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2016 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – Ч. 1. – 380 с.
 5. Ринок праці у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/dop/04/dop_%20rp15_pdf.zip.
 6. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2016 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) : стат. зб. / Відпов. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 87 с.
 7. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Частина III. Економічні райони. Карпатський економічний район : стат. бюлетень / Відпов. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – Ч. 3. – 156 с.
 8. 26 миллиардов долларов – скрытые возможности для инвестиций в экономику Украины (и это как минимум) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://businessviews.com.ua/ru/business/id/26-milliardov-dollarov-skrytye-vozmozhnosti-dlja-investicij-v-ekonomiku-ukrainy-i-eto-kak-minimum-1651/>.
 9. Тропіна В.Б. Фінансові ресурси домогосподарств у структурі національного інвестиційного потенціалу / В.Б. Тропіна. // Ефективна економіка. – 2016. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4817>.
 10. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади / О. Кириленко, Б. Малиняк, В. Письменний, В. Русін / Асоціація міст України. – К. : ВІ ЕН ЕЙ, 2015. – 396 с.
 11. Довідка щодо результатів здійснення ДПП (2016 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>.
 12. Мальський М. Публічно-приватне партнерство: уроки минулого та перспективи майбутнього / М. Мальський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.congress.lviv.ua/download.php?downloadid=30.
 13. Гончарова К. Один у полі воїн: український художник Йосип Бартош підняв з руїн старовинний замок на Закарпатті / К. Гончарова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://styler.rbc.ua/ukr/intervyu/iosif-bartosh-v-zakarpatetrinadtsat-zamkov-1467579899.html>.
 14. Інтерв'ю з віце-прем'єром Зубком: «Хрущовки пропонуємо не зносити, а перебудувати» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukr.segodaya.ua/politics/pnews/intervyus-vice-premerom-zubko-hrushchevki-predlagaem-ne-snositi-a-perestraivat-899591.html>.
 15. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1239/>.